

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. V. Quo tempore conditum fuerit S. Justinæ monasterium. Templum
novum eidem dicatum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A *taninus Opilionem, Romanorum Patricium (non tamen propterea, ut jam diximus, Ravennatem exarchum) est Gregorii IV Pontificis anno 828 data, et apud Muratorum tom. III. Antiquitatum Italiae col. 59 et binis seqq. integre excusa. Characteres illius, teste Muratorio, iis, quibus exarata est charta Opilionis, de qua supra, sunt admodum similes: duplex illius exemplar existere ait in tabulario monasterii S. Justinæ, alterum prolixius, alterum contractius; quod utrumque unico intuitu cognoscendum exhibuit, prolixius quidem totum transcribendo; contractius vero, uncinis includendo quidquid in contractiori desideratur, et reperitur in prolixiori. Inscripta est Miloni, monasterii S. Justinæ abbati, Romæ data xii Kalendas Julias, anno ejusdem Sedis primo, et Domino Lothario secundo, Indictione octava. In ea de Opilione sic loquens inducitur Pontifex: Quia juste et rationabiliter vestra humilitas (Milonem alloquitur) nostro Apostolatui humiliter postulastis, quatinus pro Dei amore, animeque nostro remedio, per presentis nostri privilegii auctoritatem, quamque per auctoritatem Domni Lotharii imperatoris augusti, spiritualis in Christo dilectissimi filii nostri, concederemus et confirmaremus scilicet omnes res et proprietates prædicti monasterii, cujus ecclesiam Opilius, PATRICIUS ROMANORUM fundavit, ibique ejus corpusculum in pace requiescit in atrio ejusdem ecclesie supra duas columpnas, qui etiam multa tribuit dona in eodem monasterio. Ideoque per præsentem privilegium confirmamus, etc.*

Gregorii IV
charta.

B *65 Chartam hanc Gregorii IV, uti et præcedentem, critico ariete concussit idem Muratorius, vir in multo litterarum genere apprime versatus: ipsum loquentem audi: Quod heic me excurciat, inquit post alia pauca, cogor aperte dicere, tot vitia convenire in hujus Bullæ textum, ut illam nemo, uti legitimam mercem, sit facile suscepturus. Nam præter dissonantiam inter duo illa unius Bullæ exempla deprehensam, præter affectatam mentionem sepulcri, in quo depositus dicitur Opilius, sive Opilio, PATRICIUS ROMANORUM; et præter alia, quæ persequi non est animus: inter chronologicas notas intoleranda pugna consurgit, quam tollere ne acutissimus quidem possit. Anno dcccxxviii mense Junio decurrebat annus primus Gregorii IV Papæ. In eum annum minime cadit Indictio octava, sed quidem sexta. Et rursus scripta hæc dicuntur ANNO DOMINO LOTHARIO, pro DOMINI LOTHARII, SECUNDO, quæ vitiosa formula (adde et multa alia in decursu chartæ contenta) Apostolicæ Sedis cancellariam non bene olet, quum ibi Latine lingue atque Grammaticæ honor aliquis semper habitus fuerit. Præterea extra omnem controversiam est, Lotharium I coronam ac nomen imperialis dignitatis Romæ accepisse anno dcccxxiii. Ergo annus secundus ejus imperii in annum i Gregorii IV, sive in annum Christi dcccxxviii nequaquam convenit. Adde, nullam mentionem fieri Ludovici Pii augusti imperantis cum filio. In aliis chartis ejus nomen præterire minime mos fuit. Fortassis etiam abhorret ab eorum temporum consuetudine multa DUORUM MILLIUM MANCUSORUM AURI OPTIMI, cujus mediæ persolvenda erat NOSTRO SACRO PALATIO, quum de monasterio ageretur extra fines Pontificiæ ditionis posito, et possidente tot alios fundos, minime in Bononiensi agro comprehensos.*

Hæc et alia, quæ abire insalutata volo, apud me hujus etiam Bullæ fidem saltem dubiam faciunt.

AUCTOR
J. B.

64 *Dein quis fuit Milo S. Justinæ abbas, ad quem chartam illam anno 828 Gregorius dedit? Cum ante Rosium, qui sub annum 849 Patavinum episcopatum tenuit, ne monasterium quidem S. Justinæ existisse videatur, ut infra dicitur, primusque illius abbas sub eodem Rosio fuerit Christianus, quo certe antiquiorem Cavacius, loci historiographus, non invenit. Verum non eo hæc de Opilione dicta sunt, ut sanctæ Martyris templum ab illo aliquando conditum reparatumque fuisse, eamus inficias: sed ut tempus, quo id contigit, plane incertum esse; patriatum vero illius ac consulatum dignitates esse appareat verosimillime fictitias, quas illi, quo monasterii, ut factum sæpius est, origo redderetur illustrior, nescio, quis fabulator offinerit. Nihil dico de iis, qui Opilionem familia Picavrum aut Picacoram fuisse volunt, quos Ursatus in Historia Patavina pag. 157 refellit ex eo, quod ex familia e Transalgaridis originem ducant ex Patavinorum genealogorum testimonio: Transalgaridi autem sub Carolo Magno primum Patavii sedem fixerint.*

§ V. Quo tempore conditum fuerit S. Justinæ monasterium. Templum novum eidem dicatum.

I *n obscuro pariter est, quo primum tempore S. Justinæ templo monasterium adjectum fuerit: auctor Vitæ S. Prosdocii, et ex eo verosimiliter Scarleoni Classis 15, ubi de Opilione, jam inde a S. Prosdocii ætate id factum, ac a sacris virginibus inhabitatum scribunt: verum tanta illius monasterii antiquitas fundamento caret, rejiciturque a Cavacio, qui se monasterii illius originem ignorare fatetur. Nos, inquit, quamvis antiquitatem exoptemus, ex qua nostris rebus plus dignitatis accedat, tamen potius opinamur, monachos non nisi post Patavium restitutum, imperante Carolo Magno, templum D. Justinæ obtinuisse. Et paulo infra: Itaque maximæ vetustati tribuatur, quod monasterii principia etiam litterarum memorias excedant: ita ille; nihil tamen, unde Caroli Magni ætate S. Justinæ monasterium conditum fuisse conjicias, spectatim in medium proferens. Si legitimæ essent chartæ Opilionis et Gregorii IV nomine venditæ, in quibus monasterii S. Justinæ mentio fit, jam inde a sæculo saltem octavo id existisse, necesse esset: at, cum earum fidem ex dictis supra non pauca infringant, nec id affirmare ausim. Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum 870 num. 21 Rosium, ab anno circiter 860 Patavinum episcopum, S. Justinæ monasterii conditorem facit ex instrumento ipsius Rosii, quod quia Cavacius valde minutum dedit, adjicit ille: Optandum esset, ut integrum retulisset Cavacius. Mabillonii votis tom. IV Antiquitatum Italiae col. 784 et binis seqq. satisfecit Muratorius, ex quo tamen haud certo elicitur, Rosium illud condidisse, ac monachis Benedictinis tradidisse. En illud.*

66 In

AUCTORE
J. B.
Rorius episcopus
Patavinus,

66 In nomine Domini. Imperante Domino nostro Hlodowico imperatore, Hlotharii filius, postquam imperiare cepit, anno vicesimo quinto, vi Nonas Madii, Indictione septima, feliciter. Offerionem vel tradicionem, que facere visus sum ego in Dei nomine Rorsus sancte Patavine ecclesie episcopus una per consensu et voluntate avvocato meo nomine Hercomario, in ecclesia sancte et venerabilis Justine vel senodochium, quo ego ipse a fundamentis pro remedium anime mee edificare precepi, que sita est prope ecclesiam ejus venerabilis virginis Justine, in qua ejus sanctissimum corpus humanatum requiescere videtur: ubi vir venerabilis Christiano presbyter et a nobis electum et ordinatum abba preesse cernitur. Ideoque ego, qui supra, Rorsus nunc Pontifex, considerante me Dei omnipotentis misericordia et remedium anime mee offero atque trado ego Rorsus episcopus secundum legem Salicam ad presenti die omnes res meas, quas habere et possidere videor in Monte Silicis, sive in finibus Patavense vel comitatu Vicentino, offero et trado ad supradictum almificum locum, et tibi Christiano abbati, vel ad fratres, qui in ipso senodochium religiose vivere degunt, ut abeatis exinde alimonia sive vestimentum ad usui vestro, ut pro me indigno peccatore preces omnipotenti Deo fundere incensanter dignetis, vel in ipsum venerabile locum deservire valeatis.

ut ex ejus
charta

67 Id est, in primis offero, atque trado ego Rorsus humilis episcopus curte mea, que nuncupatur Maserada cum capella, que in honorem beati Martini confessoris ego ipse a fundamentis edificavi vel consecravi, cum casales et omnia, quantum ad ipsam autem pertinere dinoscitur, et similiter trado et offero curte mea infra civitatem Patavi cum oratorio suo, qui in onore beati Petris principis Apostolorum dedicata est, cum omnia, que ad ipsam prefatam curtem vel oratorium pertinere videtur. Nec non et curtem meam in Cervarises cum oratorio suo, quod in onore sancte Crucis est consecratus, que sita est in comitatu Vicentino, trado et offero cum omnia adjacentia et pertinentia sua. Has prenomatas curtes ex integrum, quantum ad manu mea hodie abere vel possidere visus sum, trado et offero ad presenti die in jam prenominata ecclesia beate Justine virginis, vel in senodochium cum omnibus edificis earum, et cum silbis, aplectaneis, ortis, areis, vineis, campis, pratis, salectis, pascuis ac stallareis, pomiferis arboribus, paludibus, usis aquarum, rivis, rubiis, monte, plano, omnia in integrum, cultum et incultum, quantum ad me pertinet, vel pertinere vel possidere visus sum.

ostenditur,

68 Et offero atque trado in predicto venerabili loco similiter a die presenti et hora servis et ancillis meis pro anima mea, eorum nomina sunt: Lupulus et Justiolus cum filio suo item Justulo, Rodulfus, Luvari, Petrus, Vidolus, Adam, Belfanuis cum uxore sua, nomine Eta, Felicitas cum filia sua, Gallidolus cum uxore sua et duos filios suos, Riculfus, Regisilda et filia ejus Rotruda, Willi, Juba, Rotruda, Altemanno cum uxore sua Gaudencia et filia sua Anspurga, Liutearda et filia ejus Helmedruda, Radperga, Willi, Liuba cum filias suas Egena et Vindelinda et Liucinda et Gisemperga, Justola, Ringungunda, Agneola cum filias suas Orsolane

et Senatere, Unica, Fuscola, Gisemperga, et D quanti nati vel procreati fuerint, postquam in potestate mea devenerunt. Ista suprascriptas res vel mancipiis, quorum nomina vel loca superius leguntur, et ubicumque proprietario nomine a me possessum vel devolutum est, et hodie a manu mea teneo per liberam rationem et vendicionem et emcionem sive per donacionem nec non et commutationem vel blandimentum secundum legem meam Salica possessum habeo, offero adque trado ego Rorius episcopus ad presenti in jam prenomatum locum pro remedium anime mee, et exinde nichil mihi reservavi.

69 Professus sum, in tali vero timore offero et trado supra nominatas res seu familias, ut si ego Rorius episcopus, quod fieri minime credo, vel aliquis ex successoribus meis de predictas res vel mancipiis, eorum nomina et loca supra annotatas esse videntur, vel qui de ipsis hominibus nati vel procreati fuerint, retollere de ipso venerabili loco, aut contrare voluerimus, sive tibi Christiano abbati vel a successoribus tuis, et omnia, sicut supra legitur, non adservaverimus ego Rorius episcopus vel successoribus meis, tunc deveniat ipsas res vel familias, quod supra legitur, in potestatem regis, qui pro tempore Italia regere videtur. Hæc ideo adfiximus, ut mea, que supra, Rorius episcopus offerio sive traditio perhennis temporibus in ipsum almificum locum, quod supra legitur, inviolabilis et inconcussa permaneat. Iterum volo atque instituo, ut tu Christianus abbas vel successores tui ab hac presenti die, quod est sexto Nonas Madii pro ipsa offerionem vel tradicionem, quod ego hodie facio per omni die pro me pascere debeatis pauperes numero tres, dum ego, qui supra Rorsus episcopus, advixero, sive post meum decessum, et in annuale vero meo per remedium anime mee pascere debeatis ter sacerdotes et levitas numero quadraginta. In alio vero die, post annuale meum evenerit, volo adque instituo, ut reficiantur ibi in predicto loco pauperes numero centum. Et cum ipsis pauperes refecti fuerint usque ad saturitatem, laudem Deo referant, et proficiant ad salutem pro anima mea.

70 Quod si tu Christianus abba vel successores tui de predicta elemosina, quod pro anima mea dare instituo, aliquid retraere volueritis, una neglesseritis facere, in omnipotenti Dei judicio reservo, cui omnia manifesta sunt, et nihil ei latet. Sed nolle quod volui, nisi quod a me semel factum bono animo est, perhennis temporibus inviolabilis permaneat. Et manifestus sum ego Rorsus episcopus, qui a pagina et calamo cum pinna de terra levavi, et Ulfari nothario scribere sic rogavi, et testibus obtuli roborandam, ut hanc donacio sive offerio supra legitur firma et stabilis sine alicui hominum contradictione permaneat. Actum in cenobio sancte Justine, in Dei nomine feliciter. Ego Rorius quamvis indignus episcopus in hanc occasionem seu tradicionem a me facta manu mea subscripsi. Ego Hercomarius advocatus consensi, manu mea subscripsi. Ego Justinus archidiaconus rogatus manu mea subscripsi. Ego Leopertus presbiter et prepositus sancte Marie manu mea subscripsi. Ego Dominicus presbiter canonicus manu mea subscripsi. Ego Joannes presbiter manu mea subscripsi. Ego Fradellus

senodochium
seu cenobium

E

adjunxit

F

A Fradellus presbiter manu mea subscripsi. Ego Justinus presbiter arcarius sancte Marie manu mea subscripsi. Ego Dominicus presbiter etc. ✠ Ulfari notharius rogatus a Donno Rorio venerabili episcopo, hanc cartulam, offensionem vel tradicionem scripsi et subscripsi et post tradita complevi.

anno 874,

71 Hæc Rosii charta, vi cujus, ut ait Cavacius pag. 58, a monachis Benedictinis, etiam sua ætate, pauperibus religiosi hebdomadis singulis, panis et vini portio statuta erat, et ante festum Nativitatis Dominicæ centum pauperibus epulum præbebatur, seculi sui quidem barbariem præfert; ceterum vero in notis chronicis recte sibi congruit: Ludovicus enim Lotharii filius, a Leone IV coronatus est imperator anno 849; atque adeo annus ejus imperii vigesimus quintus non nisi anno 874, quo, ad mensem Majum provecio, currebat Indictio septima, finem accepit. Neque mirum videri debet, mentionem in ea fieri legis Salicæ seu Francicæ, cum ea sub Francis, deletis Longobardorum regibus, fuerit in Italiam invecta, ipseque Rosius, ut Patavini scriptores perhibent, Francica gente oriundus. Autographa minime est charta illa, inquit Muratorius: est tamen exemplum pervetustum, ut fortasse mendorum, quæ in illa occurrit, frequentia describentis imperitiæ magnam partem possit attribui. Cavacius pag. 53 pro anno Ludovici vigesimo quinto scripsit decimum quintum; et Rosii chartam anno 870 affixit; quod et Ughellus, Cavacium incaute secutus, fecit tom. V Italix sacræ auctæ col. 428, ubi et Rosium Patavinum episcopum factum ait anno 861. Sed apud Sigonium de regno Italix lib. vi Ludovici secundi diploma exstat, quo Rorii seu Rosii episcopi precibus ecclesiam Patavinam in tutelam suam recipit, datum vi Idus Februarias, anno, Christo propitio, imperii Domini Lotharii Pii imperatoris xxvi, et Ludovici Gloriosissimi augusti in Italix vi, (seu potius v) Indictione xii, qui fuit annus 849.

sed ab hodierno S. Justinæ monasterio dicendum:

72 Porro ex eadem Rosii charta seu testamento quidem liquet, illum excitatum a se juxta S. Justinæ aedes xenodochium monachis quibusdam (verosimillime quidem Benedictinis) administrandum dedisse; sed certum inde non fit, quod num. 63 aiebam, excitasse illum Benedictinis diversum a xenodochio monasterium, cujus nulla, aperta saltem, in charta Rosiana fit mentio: quin vero ita loquitur in charta, de qua mox, Gauslinus, Patavinus episcopus, ut ipse potius S. Justinæ templo et excitato ab episcopo Rosio alendis pauperibus xenodochio, sed Hunnorum vastatione semirutis, primus illud adjecisse videatur. Gauslini chartam ex Ursato in Historia Patavina pag. 205 accipe: In nomine sanctæ et Individuæ Trinitatis. Gubernante Catholicam plebem beati Petri Apostoli Joanne, summo Pontifice. Pontificatus sui anno vi, Imperante Domino nostro Othone imperatore, anno Incarnationis Domini dcccclxx in mense Februarii, Indictione xiv. Cum venissem ego Gauslinus episcopus in ecclesiam beatæ Justinæ martyris, et beati Prosdocimi præsulis, et vidissem ibi per circuitum omnem locum desolatam, nec esse ibi, qui aliquid diceret, aut aliquam susceptionem hospitibus aut pauperibus pararet. Tunc inspirante divina ac potenti misericordia, sicut ipse corda humana illustrare dignatus est, ita et cor meum implere, ac visitare dignatus est, ut ob ipsius amorem Sanctorumque omnium,

nec non et B. Justinæ martyris, beatique Prosdocimi confessoris cœnobium ædificarem monachis.

AUCTORE
J. B.

75 Tunc congregavi omnem clerum, omnesque optimates, et cunctum populum super eo, quod Dominus in corde meo inspirasset, sed et valde omnibus placuit. Unde cum omnibus sacerdotibus, cunctoque clero et cum omnium fidelium consensu, juvante Deo, construximus cœnobium. Ibique ego, qui supra Gauslinus episcopus, ut præfati monachi, qui ibi præesse debent, firmi ac stabiles esse possint, pro remedio animæ Senioris nostri Othonis, et pro anima mea, et cunctorum Catholicorum, seu et pro omnibus, qui in hac ecclesia deserviunt, ut firmum ac stabile nostrum scriptum habeant, quatenus, qui post nos in hanc sedem venerint, non destruant; sed magis in Dei amore roborent; ut et ipsi per ipsorum monachorum intercessionem valeant ætherea possidere regna. Quare ego Gauslinus episcopus cum omni clero et cuncto populo, qui hic congregamur, per tremendum Omnipotentis Dei judicium et per ipsius majestatem deprecamur, nec non et per omnem cœtum sanctorum angelorum, archangelorum, patriarcharum, prophetarum, Apostolorum, martyrum, confessorum, ac virginum, omniumque Sanctorum, ut nulla superimposita, nullum redditum, nullam molestationem ipsis monachis inferat, nisi incensum orationis. Quod si aliter fecerit, quam supra legimus, ante tribunal Christi retributionem habeat in die judicii cum Juda traditore, inde stando ad rationem.

hoc vero videtur

E

74 Ego in Dei omnipotentis nomine Gauslinus Pataviensis ecclesiæ episcopus donamus et confirmamus ad monasterium sanctæ Justinæ virginis, et sancti Prosdocimi confessoris Christi, non multum longe a civitate Patavii, ubi corpora Sanctorum requiescunt, ad laudem Sanctorum ejus, pro præsentis merito et futuro, pro superscripto imperatore Othone, atque duce nostro, clero ac populo, ut omnes fideliter vivant in Christo, per quem, qui serviunt, ut dignus est, coronentur in cœlis, ubi et nos miseri peccatores, clerus, populus, atque propinqui, aliquam portiunculam habere possimus, ubi omnes magni consistunt, Deo concedente, damus et confirmamus ad ipsam ecclesiam sanctæ Justinæ, et sancti Prosdocimi confessoris Christi, in primis ecclesiam sancti Angeli prope suprascriptum monasterium cum massariis et rebus, quæ eidem pertinent, cum quartis et decimis, cum loco, qui dicitur Prato Novo, et terris cum vineis, ubi dicitur Ruthena, Braido monachorum, et uno arcu, qui currit flumen Retronis. Et ecclesiam sanctorum archangelorum, quæ constructa est foris civitate Patavii in loco, qui dicitur Vantio, cum suis finibus; et terra, quæ vocatur Senedo, cum suis finibus, id est, cum quartis et decimis. Ecclesiam sancti Martini, quæ est ædificata in loco, ubi dicitur prope Montensilicem cum casis et massariis, quæ ibidem pertinent, seu servis et ancillis, qui in superscripto Montesilice habitant. Et curtem unam in loco, qui dicitur Tribano, cum suis casis et massariis, quæ ibidem pertinent, cum quartis et decimis, seu in Pernumia, in capite silvæ, et in Aire cum quartis et decimis.

Gauslinus,
Patavinus
episcopus,

F

75 Et curtem unam cum domo cultili cum capella, quæ ædificata est in honore sanctæ Mariæ

ex hic relata
ejus charta

Mariæ

ACCORRE
J. B.

Mariae Virginis in loco, qui dicitur Macerata, cum casis, massariis, quartis, decimis, et cum omnibus rebus, quae ibidem pertinent. Et totam decimam, quae jacet in comitatu Vicentino in loco, ubi dicitur Masone, cum capella, quae est constructa ad honorem S. Galli, cum quartis, decimis, et cum omnibus rebus, quae ibidem pertinent. Et ecclesiam unam, quae est aedificata ad honorem sancti Georgii in loco, dicto Robolono, cum terris et omnibus decimis, quae ibidem pertinent. Et totam decimam, quam dare debent famuli S. Justinae sive in montibus, sive in vallibus. Haec omnia suprascripta volumus, et confirmamus, assistentibus suprascriptis, habeat et teneat ipse sanctus locus aeternum, ut servant ipsi monachi, cum suo abbate Ingelberto, Deo Sanctisque usque in finem saeculi, omnibus remotis, quae in ista donatione et confirmatione, frangere, contradicere, aut molestiam facere aut inquietare habeant. Et teneat in die iudicii, quod in hac pagina supra legimus. Ego Gauslinus episcopus hanc paginam, a me factam, propria manu mea confirmavi et roboravi. Ego Martinus archipresbyter in hac paginam offerentis consensit et scripsit. Ego Joannes presbyter m. Ego Marinus presbyter. m. Ego Bonizo presbyter. m. Ego Albericus presbyter. m. Ego Rochero presbyter. m. Ego Dominicus presbyter. m. Ego Rozo presbyter. m. Ego Redaldus presbyter. m. Ego Joannes diaconus. m. Ego Andreas diaconus. m. Signum manu Joannis testis. Signum manu Bernardi testis. Signum manu Uldarici testis. Signum manu Adam testis. Signum manu Luitprandi nobilissimi. Signum manu Alberti. Signum manu Valentini. Signum manu Arduini. Omnes isti rogati testes.

primus con-
struxisse

76 Gauslinus verbis num. 72 transcriptis satis quidem aperte innuit, tum S. Justinam templum, tum additum illi a Rosio xenodochium, quod sua aetate, in monasterii S. Justinae vicinia situm, adhuc superstes fuisse, pag. 207 Ursatus scribit, prius existisse, quam ipse Patavinum episcopatum susceperat; sed nullo modo de S. Justinae monasterio, quod a Rosio xenodochio diversum sit, idem praedicat: imo vero, cum id se construxisse dicat, nulla alterius conditoris mentione, ne quidem tacita, injecta; nec aliunde certa legitimaque videantur existere monumenta, quibus major monasterii antiquitas citra dubium ostendatur, videtur illud tum primum a Gauslino condidisse. Eodem quo Gauslinus, modo Burchardus quoque Patavinus episcopus, anno 1054 collata a decessoribus suis monasterio S. Justinae bona confirmans, locutus est apud Muratorium tom. III Antiquitatum Italiae col. 205. Ita ille de Gauslino: Hanc igitur sollicitudinem venerabilis Gauslinus, Patavensis episcopus, vigilanter exhibuit, quando super omnia, quae bona egit diligencia, de sibi commissis non modicam habuit, videlicet de ecclesia S. Justinae virginis, quae sita est foris civitatem Patavensem, quam olim quasi destructam ac desolatam pene ab omnibus... pro Dei amore et veneratione ejusdem sanctae Justinae monasterium ibi construxit, et abbatem atque monachos ordinavit, atque ex ipsius episcopi rebus donationem tantam donavit, ut aliquantulum ibi Deo servientes possint vivere: quibus et ipse verbis ita de Gauslino loquitur ac si is primus monasterii illius conditor fuisset.

77 Atque ita Muratorius saepe laudatus censuit tom. III Antiquitatum Italiae mediæ aevi Dissertatione 54, addens, sub id fere tempus varia monasteria, ut apud Venetos, Mutinenses, Rhegienses et Parmenses, fuisse excitata. Et sane anno 982 initium habuisse Venetiis cœnobium S. Georgii Majoris a Mauroceno nobilissimo cive, scribit Ughellus tom. V Italiae sacrae aucta col. 1200, ubi fundationis dicti monasterii litteras exhibet. Ipse Muratorius mox laudatus tom. I, col. 1019 et seq. Joannis episcopi Mutinensis litteras refert, anno 998 eazaratas, quibus S. Petri monasterio, in suburbio Mutinensi a se fundato, possessiones aliquot donat. Et tom. V, col. 541 et seq. fundationem recitat monasterii sanctimonialium SS. Viti et Modesti prope Scantianum, nunc S. Thomae, anno 1015 a Teusone episcopo Rhegiensi factam; quamquam illud a Teusone tantummodo instauratum putet. Parmae item sub finem saeculi X conditum fuisse S. Joannis Evangelistae monasterium liquet, ex Vita S. Joannis, primi illius monasterii abbatis, a monacho anonymo subæquali conscripto, quam habes Benedictini Saeculi v parte I a pag. 747. Neque hæc sola sunt, quae ea aetate per Italiam condita sunt, monasteria: ut adeo fieri facile potuerit, ut et S. Justinæ monasterium tunc primum condidisset a Gauslino, nec certo fidei debeat Mabillonio in Annalibus ad annum 870 num. 21 ita scribenti: Processu temporis Rosius episcopus, qui Patavinam sedem sub noni saeculi annum sexagesimum (imo forte 49, ut supra num. 71 diximus) inivit, eidem basilicæ cœnobium adjuvit, nisi cœnobii nomine xenodochium a Rosio excitatum intelligat.

78 Leander Alberti in Descriptione Romanicæ in altam plane sententiam ivit, nulli, ut reor, probatam. Voluit is, S. Justinæ monasterium Patavinum conditum fuisse circa annum 780 ab Anselmo, Nonantulensis monasterii fundatore, cujus Vitam habes apud nos tom. I Martii c pag. 900, et apud Mabillonium Saeculo IV Benedictino part. I a pag. 4. Ita Leander ex Notitiis Nonantulensibus, sed male explicatis, scripsit. Inter xenodochia, ab Anselmo excitata, in ejus Vita apud Mabillonium num. 6 S. Justinæ xenodochium aliquod his verbis memoratur: Item aliud ille dignus pater constituit xenodochium ex suis propriis rebus in loco, qui dicitur Susonia (Lusorica legitur apud nos, Lusonia vel Lusonicæ legit Cavacius), ubi fieri jussit oraculum S. Justinæ martyris, in quo etiam monachos semper adesse voluit, Deo servientes et sine sollicitudine viventes. Hæc velut de S. Justinæ monasterio Patavino dicta Leander accepit, sed levi nimium de causa. Ubicumque enim locus ille Susonia existit, Patavinis equidem sine causa adscribi non debet, neque certum transcriptis huc verbis agi de S. Justina Patavina; et, hoc dato, sub ejus nomine alibi locorum perinde ac juxta Patavium condere xenodochium Anselmus potuit. Sed hæc de celeberrimo monasterio, quod, cum temporum iniquitate a Religiosa disciplina deflexisset, S. Justinæ aliorumque Sanctorum, ibi quiescentium, meritis anno 1409 per Ludovicum Barbum, uti hic scribit apud Pezium tom. II Anecdotorum part. III, pag. 270 et seqq., reformatum fuit, ac dein anno 1504 in totius Congregationis Casinensis, ab eo alias S. Justinæ dictæ, caput eceat, origine disseruisse sufficit: qui plura requirit, Cavacium,

D
sub annum
971.

E

non Anselmus
Nonantulensis
780, ut ait
Leander Al-
berti.

F

A *ciam, elegantem loci historiographum, consu-
lere poterit. Ego, quæ reliqua sunt, de S. Ju-
stinæ ecclesia interim expediō.*

Diruto terræ
motu sæculo
xi antiquiori
S. Justinæ
templo,

79 *Hæc antiquis quidem, sed tamen ignotis,
ut diximus, temporibus condita, non secus ac
Patavium ipsum, a quo non procul aberat, quod-
que non raro cladibus attritum fuit, ut sequenti
§ dicitur, varias etiam a bellorum motibus olim
sortis vicissitudines subiit. Narrat Conradus ab-
bas Urspergensis in Chronico ad annum 1117
ingentem terræ motum tertio Nonas Januarii,
unde multa non modo ædificia, sed et civitates in
Italia quædam commoverint, contigisse. Hujus (ut
apparet) non immerito fuisse S. Justinæ eccle-
siam, discimus ex auctore Inventionis S. Danie-
lis (de qua apud nos actum est 5 Januarii, sed ex
auctoribus aliis, hoc, quo de agimus, decessoribus
nostris nondum cognito, qui terræ motum viderat:
contigit Danielis inventio sub Ulderico, episcopo
Patavino, et Joanne abbate monasterii S. Ju-
stinæ, qui cum Ulderico episcopo in Actis inven-
tionis, tom. I Januarii pag. 160, num. 7 ex
Agonibus Martyrum apud nos excusis, male con-
funditur. Sedit autem Patavii Uldericus seu Ul-
daricus ab anno circiter 1061 usque annum 1090,
ut quidem Ughellus tom. V Italiæ sacræ auctæ
ex ecclesiæ Patavinæ tabulis. Ceterum de S. Ju-
stinæ ecclesia terræ motu concussa hæc habet
Aetorum dictæ inventionis auctor: Erat enim
ecclesia extra urbis mœnia, in loco videlicet,
ut traditur [quem] Campum Martium vocabat
antiquitas; constructaque erat ecclesia, ubi
corpus beatæ Justinæ requiescit, simulque mul-
torum Sanctorum. Quam basilicam nostro tem-
pore vehemens terræmotus quassatio funditus
diruit, et aliam nos in locum ejus non bene
consimilem substituere coegit; illa namque suf-
fulta marmoreis columnis et ex magna parte
marmoreis tabulis ornata et deaurata cœlestium
siderum interius radiabat ad instar. Ita Ms. no-
strum, cui idem anonymus apud Cavacium pag.
18 fere ad verbum consonat.*

excitatum
fuit aliud,
cui denique

80 *Adjicit his quædam anonymus, unde, qua
fuerint ea tempestate, licet post multum calami-
tatum, S. Justinæ templi facies et S. Prosdocimi
sacellum, utcumque intelligas. Sic pergit: Nec
mirum quidem: cum illam vir clarissimus et
C illusterrimus præfectus prætorii, patritius,
Opilio nomine, immensis divitiis construens
elimavit. Hanc vero nos in magna paupertate
constituit, utpote noviter ab imperatore obsessi
(Henrico V, summis Pontificibus Paschali, Ge-
lasio et Calisto tunc infesto) et auro et argento
expoliati, vix, qua cernitur specie, ereximus.
Est propter hanc in pulcherrimo secessu, qui
vergit ad Meridiem, oratorium sive templum
miræ pulchritudinis constructum in honore Dei
et B. Mariæ semper Virginis et plurimorum
Apostolorum, in quo sancti Prosdocimi corpus
tumulatum jacet; illius parietes humotenus in
circuito vario sunt marmore crustati; pars vero
superior, quæ testudineo clauditur arcu, longe
lateque deaurata refulcet, et opere musoleo de-
picta, quasi cœleste palatium ac viridantia pa-
radisi prata demonstrat.*

sæculo xvi
successit tem-
plum notum

81 *De sacello S. Prosdocimi, velut sua ætate
adhuc exstanti, agit Scardonius lib. II, classe 6,
ubi de S. Prosdocimo: sed in locum templi ve-
teris S. Justinæ, de quo auctor Inventionis S. Da-
nielis, sub initium sæculi xvi aliud successit longe
splendidius, quod hodieque non sine spectantium
voluptate et admiratione conspicitur. Cum enim*

*templum vetus jam fatisceret ac ruinam minare-
tur, ac felicius fluerent monasterii res, magnificas
ac Sanctis, quorum penes se reliquias serrabant,
digniores ædes monachi meditari cœperunt jam
inde a sæculo saltem xv ad finem vergente, ut ex
instrumento publico, quod infra num. 89 trans-
scribendum est, colligitur: sed monachorum con-
siliis tum domestica impedimenta, tum Præla-
torum mors aliquot annis intercesserunt, dum
tandem anno 1301, Eusebio Fontana Mutinensi
muneri abbati admoto, ut scribit Cavacius
lib. VI, operi manus serio admoveri cœperunt.
Initæ ab Eusebio dignitatis annus primus di-
ruendo veteri templo, comportandæque novi ma-
teriæ datus fuit: inde vero per annos plures labore
improbo et sumptibus maximis ædificandæ ornan-
dæque novæ moli insudatum est; ac tandem Gui-
lielmus Cassador, episcopus Barchinonensis,
digressus a Tridentina synodo, ut apud nos
(inquit Cavacius ad annum 1375) valetudinem
curaret, novi templi aras sacravit dicavitque.*

AUCTORE
J. B.

82 *Pluribus hæc omnia lib. VI Cavacius per-
sequitur; e quo denique ad annum 1325 templi
novi S. Justinæ dimensionem subjicere lubet. Ita
ille: Ab ara maxima, quæ Orientem spectat, E
enumerantur ad ostium pedes cccxxxii. Tractus
medius, qui crucis figuram exhibet, ab Austro
in Septentrionem excurrit pedes cccxviii. La-
titudine, ubi maxima est, habet pedes lxxii: ubi
minima xl. Ipsa latitudo variat, ubi mediæ navi
laterales junguntur. Singulos ad Orientem an-
gulos ornant duo sacella, ad Occidentem uni-
cum. Hæc universa in absidem flexa: reliquum
templi recta in Occidentem sena sacella habet
ad Meridiem, sena ad Aquilonem. Ingentes co-
lumnæ quadrangulares lateritiæ, quæ fornicem
sustinent, ex marmore Istro habent capita et
bases. Coronæ ex eodem marmore totum tem-
plum excurrit lata pedes ix, projecta III. Archi-
tecturæ ratio mixta est, sed magis in Corinthiam
deflectens. Columnarum capita habent florem,
abacum, volutam et cimatum, licet non habeant
folia. Basibus adsunt stereobatæ, qui suppeda-
neum præbent, ac stilobatæ, qui sedes faciunt
his, qui divinæ rei intersunt. Martyrium subest
aræ maximæ, quod fornice obtegitur summe
artificiose. Neque enim fulcitur vectibus vel
catenis, sed fere planus sub vastissimo pondere
longius excurrit. Hæc templi dimensio est, or-
namenta vero, quæ non facile describantur.
Verum, dum hæc aliaque in novo S. Justinæ tem-
plo temporum successione fiunt, facta est non
una reliquiarum S. Justinæ translatio, qua de re
modo agendum.*

magnificentiæ
ceteræ.

§ VI. Reliquiarum sanctæ Martyris aliorumque San- ctorum inventio et in tem- plum vetus translatio.

Quæ plurimarum urbium conditio fuit, ut a Absconditas
bellis, incendiis, dissidiis aliisque fortunæ olim
casibus in varias calamitates prolapsæ, magna
sæpe fecerint rerum sacrarum profanarumque
detrimenta, eadem quoque Patavinæ civitati non
semel obtigit. Sub medium sæculi v Hunnorum
rex Attila, acceptam ab Actio in campis Catalau-
nicis